

УДК 631.11:001.895

Бурковська А.В., к.е.н, доцент©, Лункіна Т.І., асистент
Миколаївський державний аграрний університет

ІННОВАЦІЇ – ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто засади формування й розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України. Визначено, що інновації є передумовою ефективного розвитку аграрних підприємств, що доведено на прикладі сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, аграрний сектор, інновації, нововведення, ефективність.

Постановка проблеми. Продуктивна діяльність людей, пов'язана з будь-яким виробництвом, спрямованим на задоволення їх потреб, інтересів, цінностей. Потреби людей в суспільстві формуються в залежності від розвитку виробництва та залежать від належної організації його розвитку. Забезпеченість продовольством населення прямо залежить від результатів сільськогосподарського виробництва. Проте останніми роками розвиток агропромислового комплексу характеризується несталистю, яка становить не тільки реальну загрозу для продовольчої сфери, а й для національної безпеки держави. Протягом останніх років погіршилася ситуація щодо забезпечення населення продуктами харчування. За сучасних умов значна частина населення не забезпечена необхідними базовими повноцінними продуктами харчування. Порівняно з раціональними нормами споживання м'яса є нижчим у 1,2 рази; молока і молочних продуктів – 1,5; яєць – 1,1; овочів та баштанних – 1,2; риби та рибопродуктів – 1,3; плодів, ягід та винограду – 2 рази. Знизилася загальна калорійність харчування, забезпеченість білками, жирами, особливо тваринного походження [1]. Співвідношення компонентів продуктів харчування, яке на сьогодні склалося, призводить до зниження працездатності та стійкості до несприятливих факторів, зростання захворюваності, скорочення тривалості життя.

Ключем до ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств та підвищення ефективності господарювання аграрного сектора є інтенсифікація та інноваційна активність аграрних підприємств. Інновації є основним інструментом забезпечення економічної стабільності та задовольняють споживчий попит на нові товари і види продукції. Адже створення та упровадження нових товарів, робіт, послуг прискорює НТП та забезпечує приріст обсягів виробництва, підвищує показники зайнятості та заохочує інвесторів до реалізації вигідних проектів.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі проблемам ефективного розвитку та досягнення сільськогосподарських підприємств економічної стійкості на основі інновацій займаються вітчизняні вчені

В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, М. С. Вітков, С. А. Володін, М. М. Гаврилюк, М. В. Зубець, І. Г. Кириленко, В. П. Курган, В. І. Мацибора, П. Т. Саблук, О. В. Ткаліч та інші. Аналіз результатів наукових досліджень показує, що не в повному обсязі висвітлені питання щодо організаційно-фінансового забезпечення інновацій в аграрному секторі. Тому, дана проблема потребує детального дослідження.

Метою статті є дослідження проблем організаційно-фінансового механізму та застосування інновацій в аграрному секторі економіки.

Виклад основного матеріалу. Однією із рушійних сил розвитку сільськогосподарського виробництва з урахуванням нововведень є інформаційне забезпечення інноваціями. Так, на думку О.І. Здоровцова і А.Ф. Бурика, “саме володіння інформацією є початковою точкою відліку руху інновацій: наука – виробництво. Якщо ж такий зв’язок відсутній на початковому етапі, то ефективність від запровадження інновацій зводиться до мінімуму, насамперед через моральне старіння запропонованих нововведень”.

Науковий потенціал формують такі складові, як забезпеченість кадрами, матеріально-технічне й інформаційне забезпечення, оптимізація організаційно-наукової системи, нагромадження знань, дослідні роботи, трансформація науки і освіти. Виробничий потенціал містить кадрову, ресурсну, інформаційно-методологічну, організаційно-управлінську, маркетингову та інші складові. Наука тісно пов’язана з виробництвом. Адже процес виробництва безперервно функціонує в поєднанні з наукою. Запровадження певних ідей, нових технологій безперервно пов’язано з науково-дослідними установами.

Світова економічна практика подає чудові зразки активізації інноваційної діяльності завдяки поєднанню можливостей освіти і науки – з одного боку, виробництва та бізнесу – з іншого. Серед них, зокрема, Стенфордський університет у Каліфорнійській Силіконовій долині (США), Королівський технологічний університет у Швеції та інші.

Майкл Портер у свою чергу зауважив: “Підприємства досягають конкурентної переваги через процес інновацій”. Тому саме інноваційну діяльність необхідно організовувати, для цього потрібні люди, які можуть створювати інновації [2, с. 56]. Успіх підприємства, як і країни у цілому, визначатиметься здатністю людей залучити, мобілізувати й утримувати творчий потенціал – таланти. Так, в Україні станом на 1990 р. було зосереджено 6,5% світового науково-технічного потенціалу при чисельності населення близько 0,1% світової, з кожної 1000 зайнятих 11 осіб працювали в науково-технічній сфері. У 2000 р. таке співвідношення становило вже 6 осіб на 1000 зайнятих, у 2005 р. – 5 осіб, у 2009 р. – 3 особи.

Протягом останніх років в Україні чисельність виконавців наукових та науково-технічних розробок скоротилася з 313 тис. осіб у 1990 р. до 89,5 тис. у 2010 р., тобто майже в 3,5 рази. Поясненням є скорочення чисельності вищої кваліфікації (докторів і кандидатів наук), хоча їх чисельність в економіці збільшувалась, проте питома вага фахівців такого рівня залишається в межах 50% від загальної кількості.

В Україні питома вага підприємств, що займалися інноваціями, у 2000 р. становила 18%, у 2010 р. – лише 13,8% від їх загальної кількості. Загальна сума інноваційних витрат становила в 2000 р. – 1760,0 млн грн, у 2010 р. – 8045,5 млн грн, з них за рахунок власних ресурсів у 2000 р. – 1399,4 млн грн, у 2010 р. – 4775,2 млн грн, з державного бюджету (7,7 млн грн та 87,0 млн грн відповідно), за рахунок коштів іноземних інвесторів (133,1 млн грн та 2411,4 млн грн відповідно). Як бачимо, сума витрат на інновації поступово збільшується, проте підприємства виконують обсяг науково-технічних робіт, як правило, власними силами [1].

У Миколаївській області питома вага підприємств, що займалися інноваціями у 2000 році становила 31,4%, а в 2010 році лише 16,6%. Найбільшу питому вагу фінансування наукових та науково-технічних робіт у 2010 р. становили власні кошти (99,5%), держбюджету (0,15%). Загальна сума витрат на інноваційні роботи у 2010 році склала 519,2 млн грн проти 103,1 млн грн у 2000 році. Науковою та науково-технічною діяльністю займалися 42 підприємства та організації регіону, з яких 32 науково-дослідні та проектно-конструкторські галузевого профілю, 4 наукових установи академічного профілю та вищих закладів освіти, 2 підрозділи заводської науки. На 1 жовтня 2010 року у наукових установах працювало 2946 осіб проти 3045 на відповідну дату попереднього року. При цьому кількість спеціалістів, які безпосередньо виконували дослідження і розробки (дослідників і техніків), становила 1292 особи. Чисельність найбільш кваліфікованого персоналу – фахівців з науковими ступенями склала 100 осіб, з яких 84 – кандидати наук. Питома вага наукових досліджень (фундаментальних та прикладних) склала 8% [6].

Щодо запровадження інновацій у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області, то слід відмітити, що він є недостатньо активним. Специфіку трансферу інновацій у сільське господарство визначають особливості аграрного виробництва, що у значній мірі залежить від природно-кліматичних умов.

Залучення іноземних інвестицій сприяє використанню інноваційних технологій та науково-технічного прогресу, які є рушійною силою підвищення ефективності розвитку аграрних підприємств.

Незважаючи на вплив світової фінансової кризи на стан економіки яскравим прикладом вдалого інвестування в АПК Миколаївської області є підприємства переробного та заготівельного напрямку: ТОВ “Сандора”, ЗАТ “Лакталіс”, ТОВ СП “Нібулон”, фермерське господарство “Владам”, ЗАТ “Баштанській сир завод”, Миколаївський м'ясокомбінат, птахофабрика, численні ковбасні цехи, хлібозаводи, пекарні та інші.

ТОВ “Сандора” більше як 16 років вважається лідером вітчизняного ринку соків. За даними незалежних досліджень на долю продаж компанії припадає 47% всіх об'ємів продаж соків, нектарів, напоїв в Україні. Секрет успіху полягає в застосуванні інноваційних технологій, вдосконалення виробничих процесів, розробки нових видів продукції, інвестування для розширення бізнесу компанії та інше. Проектна сукупність потужностей підприємства – біля 1,5 млрд. пакетів соків та сокової продукції в рік. Загальне

добове виробництво компанії складає більше чотирьох мільйонів пакетів. Продукція компанії ТОВ “Сандора” представлена більше як в 20-ти країнах світу: США, Великобританія, Германия, Швеція, Ізраїль, Греція, колишні країни СРСР [3].

Варто відмітити транснаціональну компанію з іноземним капіталом, яка працює на ринку молочної продукції України – французьку групу “Лакталіс”. Підприємства цієї компанії щорічно переробляють 6,9 млрд літрів молока на 78 підприємствах (13 з яких знаходяться за кордоном) і виготовляє більше 950 тис. т молочної продукції. Загальний оборот становить 5,5 млрд євро. У всьому світі фірма “Лакталіс” має репутацію великої компанії, відомої своїми інноваціями у виробництво молочної продукції. Компанія активно працює в 141 країні світу, її продукція представлена на п’яти континентах. Стиль французького власника: щорічний приріст об’ємів виробництва мінімум на 15-20%. Об’єм продукції, яка випускається з 1996 р. збільшився майже у вісім разів й сягнув 47 тис. т в рік. За даними Держкомстату, “Лакталіс” входить до п’ятірки лідируючих компаній країни на ринку молока, молочних виробів, йогурту та являється лідером по виробництву сиру та сирних виробів. На сьогодні асортимент продукції нараховує більше як 120 виробів. Основне кредо компанії “Лакталіс-Миколаїв” залишається незмінним: продукція повинна бути смачною, корисною, якісною [4].

Прикладом для гідності вважається ТОВ СП “Нібулон”, який є одним із найбільших вітчизняних виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, не тільки для Миколаївської області, а й для України.

ТОВ СП “Нібулон” вертикально інтегрована компанія, яка сама вирощує сільськогосподарську продукцію, а тепер ще й експортує, збудувавши портові зернові термінали. Напрями діяльності ТОВ СП “Нібулон”: вирощування зернових та олійних культур; насінництво; матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва; торгівля сільськогосподарською продукцією; зберігання та доведення продукції до товарної кондиції; перевантажувальний термінал ТОВ СП “Нібулон”; зовнішньоекономічна діяльність; охорона навколишнього середовища; соціальна сфера діяльності; кадрова політика; тваринництво; виробництво ковбасних виробів.

В останні роки для посушливих ґрунтово-кліматичних умов східної та степової зони України створено і рекомендовано для виробництва багато нових високоврожайних сортів озимої пшениці. ТОВ СП “НІБУЛОН” використовує при вирощуванні в основному ці інтенсивні високопродуктивні сорти нового покоління селекції Селекційно-генетичного інституту: “Одеська 267”, “Селянка”, “Повага”, “Альбатрос одеський”, “Миронівська 65”, “Перлина Лісостепу”.

Одним із важливих факторів підвищення врожайності та якості зерна на даному підприємстві являється диференційоване використання строків сівби, норм висіву та широке використання доз фосфорних добрив. Аграрна служба підприємства чітко дотримується строків сівби, методів збирання, достовірної оцінки якості та післяжнивної обробка зерна, формуванні однорідних по якості партій на токах, цільової підготовки зерна на елеваторах та технології переробки. Збір урожаю проводиться в гранично стислі терміни з мінімальними затратами.

Ефективний розвиток тваринницької галузі на даному підприємстві відбувається за рахунок використання передових інноваційних технологій. Так, всі технологічні процеси виробництва механізовані. Підрозділи забезпечені холодильними установками, цілодобово забезпечені холодною та гарячою водою. Для отримання високої продуктивності худоби в раціонах годування тварин використовуються премікси, білково-вітамінні мінеральні добавки для балансування раціону за основними поживними речовинами [5].

Висновки. Отже, аграрії Миколаївської області на власному прикладі доводять: за інноваційними технологіями – майбутнє, і в першу чергу це залежить від гарних господарів на землі, які шукають можливості для реалізації та впровадження своїх задумів.

Література

1. Дані держкомстату України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер. — М. : Изд. дом Вильямс, 2000. — С. 56.
3. Сайт компанії “Сандора” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sandora.mk.ua>. — С. 1 — 2.
4. Сайт компанії “Лакталіс” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.laktalis.ru>. — С.1-2.
5. Сайт компанії “Нібулон” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nibulon.com>. — С.1-24.
6. Стан сільського господарства Миколаївської області у 2010 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.stat.nk.ukrpack.net>

Summary

Burkovskaya A.V., Lunkina T.I.
Mykolaiv State Agrarian University

INNOVATIONS ARE A PROSPECT OF DEVELOPMENT OF THE EFFECTIVE FUNCTIONING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

In the article principles of forming and development of innovative activity are considered in the agrarian sector of economy of Ukraine. Certainly, that innovations are pre-condition of effective development of agrarian enterprises, that it is well-proven on the example of agricultural enterprises of the Mykolaiv area.

Key words: *agricultural enterprises, agrarian sector, innovations, innovations, efficiency, oh it is well-proven on the example of agricultural enterprises of the Mykolaiv area.*

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.